

Henkilöstön saatavuus ja työvoimapula kuntasektorilla

Juho Ruskoaho, työmarkkinatutkija
Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT

15.9.2021

Lähtökohta

- Työvoimapula laillistetusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä pahenee jatkuvasti.
- Työvoimapula johtuu riittämättömästä työvoiman tarjonnasta suhteessa kysyntään.
- Mitä pitää huomioida:
 - Nykyinen vaje
 - Eläköityminen
 - Yksityisen sektorin kysynnän kasvu
 - Koulutuspaikat
 - Työperäinen maahanmuutto
 - Kelpoisuusehdot
 - Palvelulupaukset, nykyiset ja laajennukset

Esityksen rakenne

- Työvoimapula kunta-alalla ja Suomessa.
 - Vapaata kapasiteettia tai työttömiä ei pula-aloilla ole. Työntekijät eivät ole väärässä paikassa, heitä on vain liian vähän.
- Terveysthuollon ammattihenkilöiden määrän kehitys
- Koulutuspaikkojen lisäykset
- Lääkäripula
- Hoitajien alanvaihto
 - Henkilöt työskentelevät pääsääntöisesti koulutusta vastaavissa tehtävissä.
- Kuntasektorilla henkilöstön vaihtuvuus, pito- ja vetovoima.

Vuosi 2019: Työvoimapula näkyi erityisesti korkeakoulutetuissa ryhmissä.

Ammattiryhmä	Työssä olevan henkilöstön lkm	Työvoimavaje, lkm	Työvoimavaje, %
Puheterapeutti	436	54	11,0
Sosiaalityöntekijä lastensuojelussa	1 139	115	9,2
Psykologi	1 780	108	5,7
Erityislastentarhanopettaja	875	51	5,5
Lastentarhanopettaja	10 867	602	5,2
Sosiaalityöntekijä, erityissosiaalityöntekijä	1 725	80	4,4
Johtava sosiaalityöntekijä	337	12	3,4
Lähihoitaja, perushoitaja tms. terveyspalveluissa	17 229	441	2,5
Hammashuoltaja, suuhygienisti	635	15	2,3
Lähihoitaja, lastenhoitaja, kodinhoitaja, kehitysvammahoitaja tms. sosiaalipalveluissa	23 894	556	2,3
Hoiva-avustaja	227	5	2,2
Hammashoitaja	2 000	33	1,6
Sosiaaliohjaaja	2 378	39	1,6
Koulukuraattori	589	9	1,5
Muu ammattihenkilö kuin sosiaalityöntekijä lastensuojelussa	1 439	21	1,4
Röntgenhoitaja	1 812	25	1,4
Laboratoriohoitaja, bioanalyttikko	1 756	24	1,3
Sairaanhoitaja, erikoissairaanhoitaja	34 210	411	1,2

- Lääkäripula vuonna 2019:
 - Terveyskeskuslääkärit (296,5; 7,5%)
 - Terveyskeskushammaslääkärit (101, 5,0%)
 - Sairaaloiden lääkärit vuonna 2019: (587, 6,4%):

- Vuonna 2019 vajetta oli etupäässä korkeakoulutettujen tehtävissä.

- Vaje lasketaan suhteessa vakansseihin: Onko vakanssien määrä mitoitettu oikein?

- Nyt: Työvoimapula on syventynyt ja levinnyt uusiin ammatteihin.

Lähde: KT Kuntatyönantajat, Kuntasektorin työvoimatilanne 2019

Aula Researchin selvitys syksyllä 2020 arvioi työvoimapulan vielä suuremmaksi

Maakunta	Ammattinimike	Kevan eläke- vakuutetut	Kaikki työlliset	Suhteellinen tarjonta	Suhteellinen kysyntä	Ylitarjonta / Ylikysyntä, työntekijää
KOKO MAA	Avustavat keittiötyöntekijät	8283	18339	28 %	13 %	2175
KOKO MAA	Bioanalyytikot (terveydenhuolto)	3900	5221	4 %	20 %	-593
KOKO MAA	Erikoislääkäri	6752	10003	1 %	13 %	-798
KOKO MAA	Erityisopettajat	7345	8085	8 %	40 %	-2299
KOKO MAA	Fysioterapeutit ym.	4086	9729	10 %	14 %	-76
KOKO MAA	Hammashoitaja	3313	5200	8 %	18 %	-285
KOKO MAA	Hammaslääkärit	2607	4129	4 %	18 %	-355
KOKO MAA	Kätilöt	2229	2418	11 %	6 %	144
KOKO MAA	Kiinteistöhuollon työntekijät	6746	25628	16 %	13 %	377
KOKO MAA	Kirjastonhoitajat, informaattikot ym.	1452	2350	18 %	15 %	107
KOKO MAA	Kokki	3249	23425	33 %	13 %	1174
KOKO MAA	Kotipalvelutyöntekijä	2146	25776	1 %	5 %	-92
KOKO MAA	Koulunkäyntiavustajat	14999	13631	37 %	15 %	6684
KOKO MAA	Lääketeieteell. kuvantamis-, laitetekniikan asiant.	2445	3100	5 %	18 %	-313
KOKO MAA	Lähihoitaja	56788	74754	18 %	24 %	-738
KOKO MAA	Lastenhoitaja	26570	31618	14 %	9 %	1949
KOKO MAA	Lastentarhanopettajat	16905	21063	9 %	34 %	-4006
KOKO MAA	Luokanopettaja, peruskoulun alaluokat	15551	19526	13 %	26 %	-1869
KOKO MAA	Maatalouslomittaja	3128	3796	14 %	5 %	389
KOKO MAA	Muu lukion ja peruskoulun yläluokkien opettaja	46449	21656	5 %	3 %	840
KOKO MAA	Osastonhoitaja	3907	4626	1 %	13 %	-469
KOKO MAA	Palomiehet	7246	4152	4 %	4 %	-34
KOKO MAA	Perhepäivähoitaja	6161	6374	15 %	5 %	789
KOKO MAA	Psykologit	3425	5342	8 %	40 %	-1040
KOKO MAA	Rakennusalan työnjohtajat	1304	4411	23 %	5 %	334
KOKO MAA	Sairaanhoitaja	49751	61719	5 %	22 %	-8288
KOKO MAA	Sairaanhoitajan ensihoitajat	2964	3435	4 %	2 %	63
KOKO MAA	Sosiaalialueen työntekijä	6112	10858	4 %	48 %	-2655
KOKO MAA	Terveystieteiden työntekijä	6724	9422	8 %	7 %	71
KOKO MAA	Välinehuoltaja	1820	2204	17 %	14 %	109
KOKO MAA	Yhdyskunta- ja liikennesuunnittelijat	1417	3428	1 %	13 %	-166
KOKO MAA	Yleislääkärit	5022	7219	3 %	24 %	-1035

- Ylitarjonta / Ylikysyntä kuvaa ammattinimikkeeseen kohdistuvaa ylitarjontaa tai ylikysyntää työntekijöinä.
- Negatiivinen luku kuvaa työvoimapulaa ja positiivinen työvoimaylijäämää.
- Tulokset puhuvat karua kieltä tämän hetken työvoimavajeesta.
- Ennusteet vuosiin 2025 ja 2030 eivät paranna tilannetta pula-aloilla.

Terveydenhuollon ammattihenkilöstön määrä ammattiluokan mukaan 2010-2018:

Lähteet: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto 2010-2018 ja Kuntasektorin palkat 2010-2018

Ammattiluokka (4-numerotaso)	Kasvu Suomessa, %	Kasvu kuntasektorilla, %	Kasvu keskimäärin vuodessa (%), kaikki sektorit yhteensä	Kasvu keskimäärin vuodessa (%), kuntasektori
Yleislääkärit, ylilääkärit, erikoislääkärit	8,6	12,0	1,0	1,1
Lastentarhanopettajat	31,8	28,0	3,5	3,4
Kuulontutkijat ja puheterapeutit	43,4	11,4	4,6	1,4
Psykologit	15,9	20,0	1,9	2,2
Sosiaalityön erityisasiantuntijat	19,6	42,2	2,3	4,5
Sairaanhoitajat ja kätilöt	18,1	18,6	2,1	1,7

- Lääkärien määrä on kasvanut vähän verrattuna muihin aloihin.
- Sosiaalityöntekijöiden erityisasiantuntijoiden määrä on kasvanut kuntasektorilla nopeammin.
- Puheterapeuttien määrän kasvuvauhti ollut kuntasektorilla hitaampaa kuin muilla sektoreilla.
- Kuntasektori näyttäisi pärjäävän kilpailussa työvoimasta, vaikka yksityiset terveystalot kasvavat kovaa vauhtia.

Koulutuspaikkalisäykset yliopistoihin koulutusaloittain 2021-2022

Ala	Paikkalisäys 2021	Paikkalisäys 2022	Lisäys%
Humanistiset alat	140	98	5.5%
Kasvatusalat	99	130	4.5%
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	401	348	12.8%
Luonnontieteet	176	176	8.7%
Lääketieteet	25	25	2.6%
Maa- ja metsätalousalat	19	19	6.0%
Palvelualat	25	25	19.7%
Taiteet ja kulttuurialat	72	97	13.3%
Tekniikan alat	464	489	18.3%
Terveys- ja hyvinvointialat	117	102	15.0%
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne	370	384	22.9%
Yhteiskunnalliset alat	252	178	10.9%

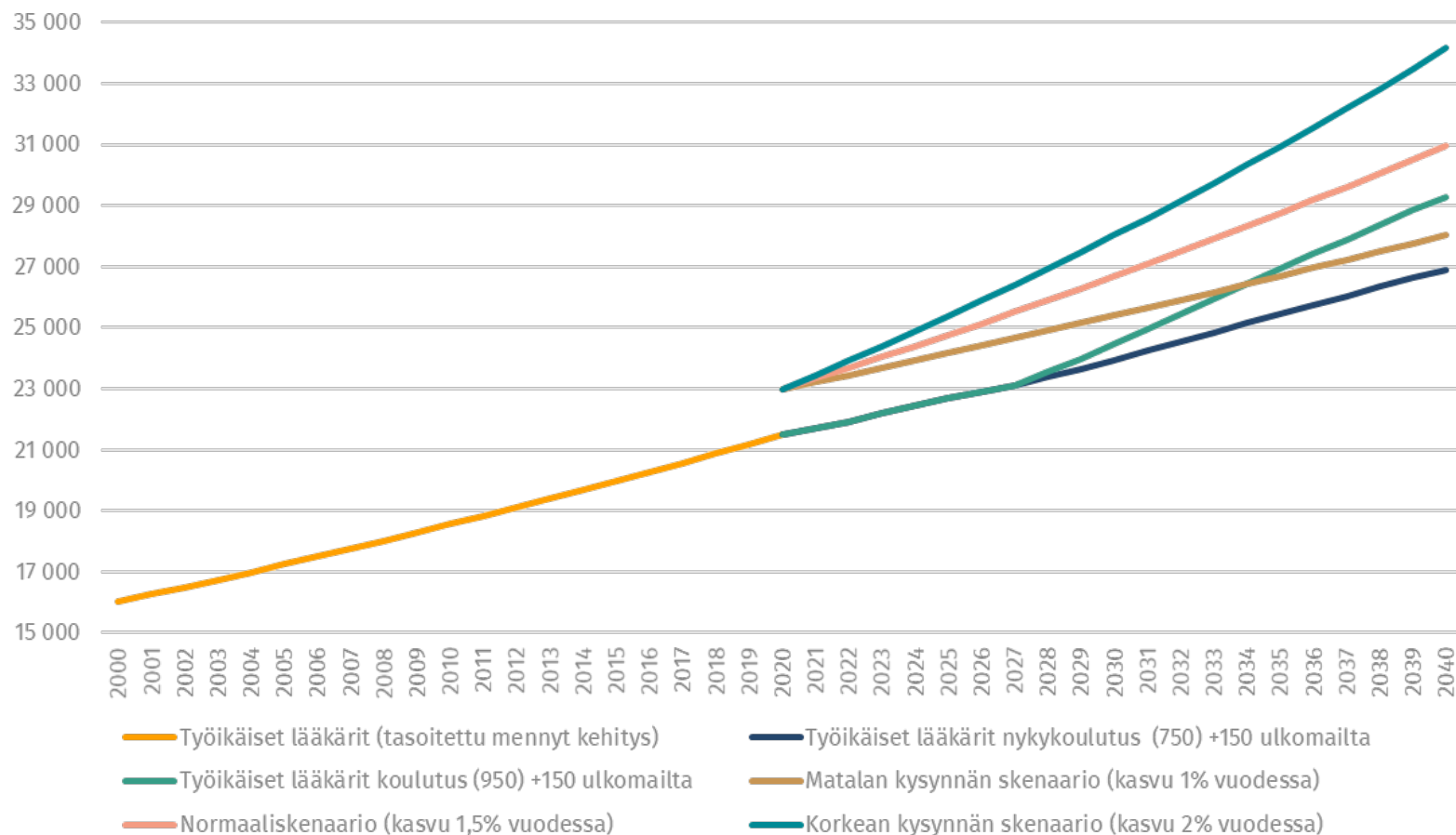
Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Pula-aloista lääkärit selkeä poikkeus, koulutuksessa palataan vuoden 2016 tasoon.

Ammattikorkeiden puolella:
Terveys- ja hyvinvointialat 4,7%
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne 5,6%

Laskelma lääkärin kysynnästä ja tarjonnasta

Lääkäritarjonnan ja kysynnän skenaariot vuoteen 2040

Oletukset:

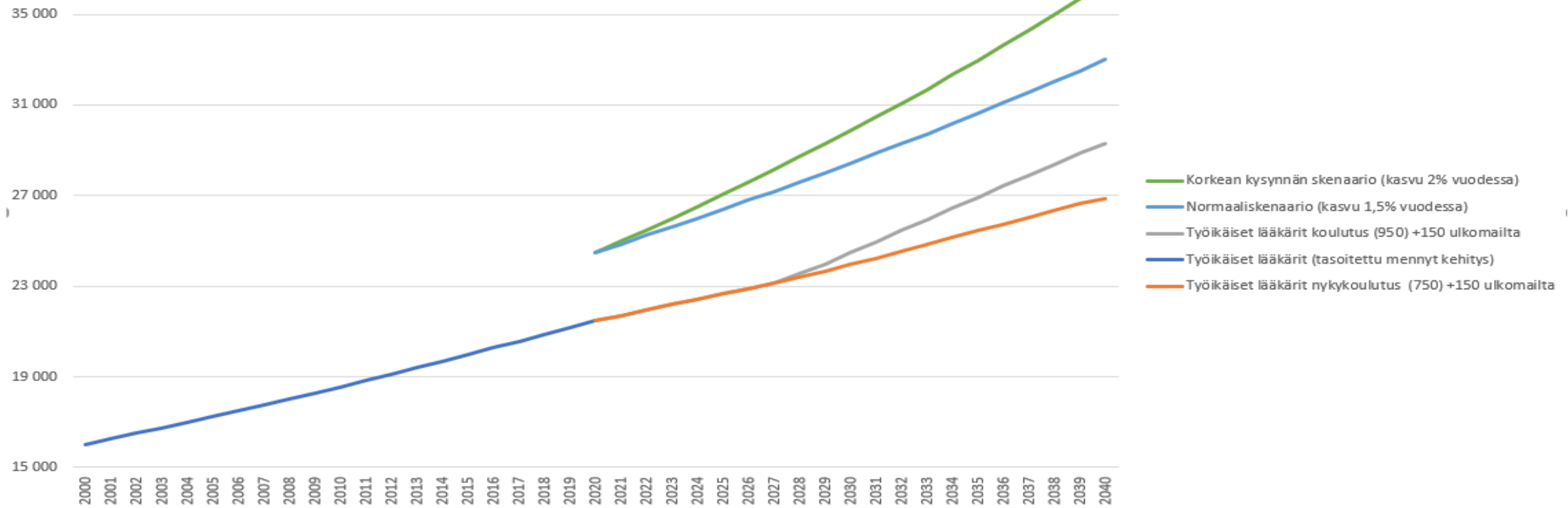
- Kysyntä nyt = tarjonta nyt + lääkimäärä, jolla täytettäisiin tyhjästä vakanssit julkisella sektorilla (913) (huomioidaan osa-aikaisuus, julkisen sektorin osuus ja työssäoloaste).
- 2 Koulutusskenaariota (95% valmistuu):
 - Nykyinen (750) ja lisäkoulutus (950)
- 3 skenaariota kysynnän kasvulle:
 - 1 % - Matala: 1990-luvun laman oletus.
 - 1,5 % - "Normaali": Lääkimäärän keskimääräinen kasvu 2000-2020.
 - 2 % - "Korkea": Todennäköisin nykytrendit huomioiden, koska lääkiripula paheni 1,5% prosenttien tarjonnan kasvulla.
- **Laskelma ei huomioi:**
 - **Hoitotakuu (arvio 1000)**
 - **Lähtötilanne optimistisempi kuin Aula Researchin tilasto. (900)**

Laskelman oletuksista ja kysyntää ajavista tekijöistä tarkemmin:

<https://www.kt.fi/blogi/2021/laakarinen-kasvavaan-kysyntaan-reagoitava-voimakkaasti>

Hoitotakuun huomioiva lääkärien työvoimaennuste

Lääkäritarjonnan ja kysynnän skenaariot vuoteen 2040

- Huom: Suomessa lääkäritiheys jää selvästi muista Pohjoismaista. Verrattuna Ruotsiin ja Tanskaan tarvitsisimme noin 3000-4000 työikäistä lääkäriä enemmän.

Kuinka väärässä lääkäritarvearviot ovat?

Nykytilanne

Lisäämällä koulutusmäärää 200/vuosi (=uusi tiedekunta) katettaisiin

- Epärealistisen matala lääkäreiden kysynnän kasvuskenaario (1%/vuosi) ja
- puolet liian pieneksi arvioitu lääkärivaje (1500)
- vuoteen 2033 mennessä.

Nykyisillä koulutusmäärillä lääkäripula pahenee jyrkästi.

Todelliset lääkärimäärän kasvuajurit ovat kaikki aivan eri luokkaa kuin 1%/vuosi

- Yli 75v osuuden kasvu (>3%/v)
- Yleinen varallisuuden kasvu BKT:n kasvu (2-3%)
- Väestönkasvu (0,5%)
- Yksityisten vakuutusten kasvu (4%/v)
- Teknologian lisähoitomahdollisuudet (digitalisaatio, etäkäyntien räjähdysmäinen kasvu)
- Vaatimus- ja laatutason kasvu
- Yksityissektorin muuttuminen kuluttajapalveluksi (kysynnän lisääminen aktiivisesti)
- PTH-hoitotakuu (1000 lääkäriä)

2018: Terveys- ja hyvinvointialan koulutuksen saaneet toimialoittain / ammattiluokka korjattu*

	Palkkarakennetilasto 2018		Työssäkäyntitilasto 2018	
	KAIKKI SEKTORIT YHTEENSÄ, lkm ja %-osuus	KUNTA-ALA lkm ja %-osuus	KAIKKI SEKTORIT YHTEENSÄ, lkm ja %-osuus	KUNTA-ALA lkm ja %-osuus
Sote-tehtävissä työskentelevät yhteensä (sis. terveys- ja sosiaalitoimialalla työskentelevät sekä ammattiluokan perusteella sote-tehtävissä työskentelevät)	284 769 92,3 %	201 464 98,6	331 895 91,2 %	231 650 97,9 %
Muissa tehtävissä työskentelevät**	23 246 7,5 %	2 747 1,3 %	29 417 8,1 %	4 954 2,1 %
Työtehtävä ei selviä tilastosta	658 0,2 %	102 0,0 %	2 498 0,7 %	117 0,0 %
YHTEENSÄ	308 674	204 313	331 895	236 721

* Muilla kuin terveys- ja sosiaalitoimialalla työskentelevistä on poimittu ne, jotka ammattiluokan perusteella työskentelevät koulutustaan vastaavissa tehtävissä toimialaluokitukselta huolimatta.

**Muissa tehtävissä työskentelevissä voi olla myös koulutustaan vastaavassa tehtävässä työskenteleviä, sillä ammattiluokasta ei käy ilmi välttämättä henkilön tehtävä.

2017-2019: Terveys- ja hyvinvointialan koulutuksen saaneet toimialoittain / ammattiluokka korjattu*

	Palkkarakennetilasto 2019		Palkkarakennetilasto 2018		Palkkarakennetilasto 2017	
	KAIKKI SEKTORIT YHTEENSÄ, lkm ja %-osuus	KUNTA-ALA lkm ja %-osuus	KAIKKI SEKTORIT YHTEENSÄ, lkm ja %-osuus	KUNTA-ALA lkm ja %-osuus	KAIKKI SEKTORIT YHTEENSÄ, lkm ja %-osuus	KUNTA-ALA lkm ja %-osuus
Sote-tehtävissä työskentelevät yhteensä (sis. terveys- ja sosiaalitoimialalla työskentelevät sekä ammattiluokan perusteella sote-tehtävissä työskentelevät)	290 117 91,7 %	203 701 98,4 %	284 769 92,3 %	201 464 98,6	279 526 92,7 %	197 879 98,7 %
Muissa tehtävissä työskentelevät**	24 901 7,9 %	2 927 1,4 %	23 246 7,5 %	2 747 1,3 %	21 417 7,1 %	2 540 1,3 %
Työtehtävä ei selviä tilastosta	1 426 0,4 %	331 0,2 %	658 0,2 %	102 0,0 %	641 0,2 %	111 0,1 %
YHTEENSÄ	316 440	206 959	308 674	204 313	301 584	200 530

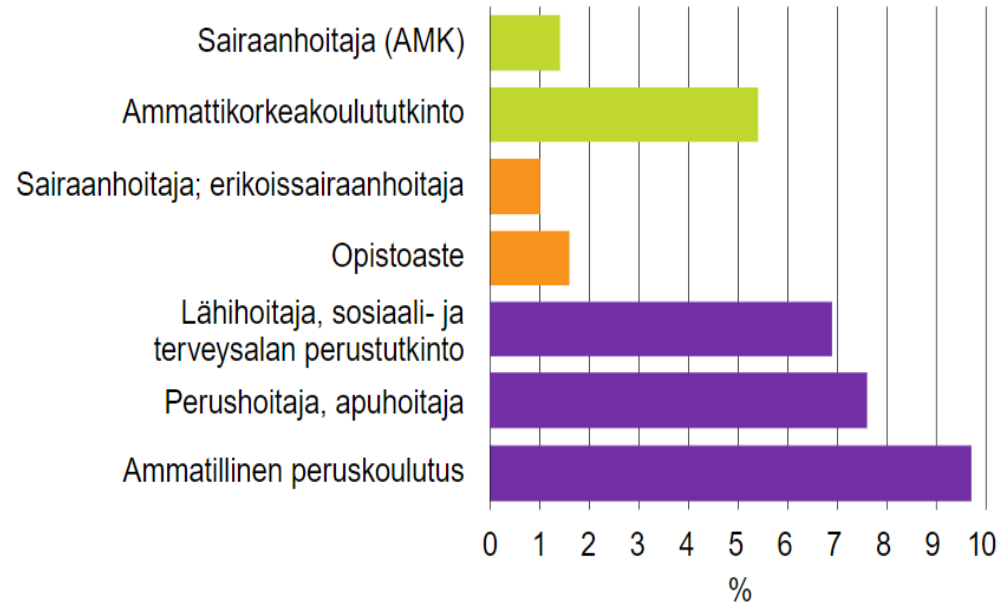
* Muilla kuin terveys- ja sosiaalitoimialalla työskentelevistä on poimittu ne, jotka ammattiluokan perusteella työskentelevät koulutustaan vastaavissa tehtävissä toimialaluokituksesta huolimatta.

**Muissa tehtävissä työskentelevissä voi olla myös koulutustaan vastaavassa tehtävässä työskenteleviä, sillä ammattiluokasta ei käy ilmi välttämättä henkilön tehtävä.

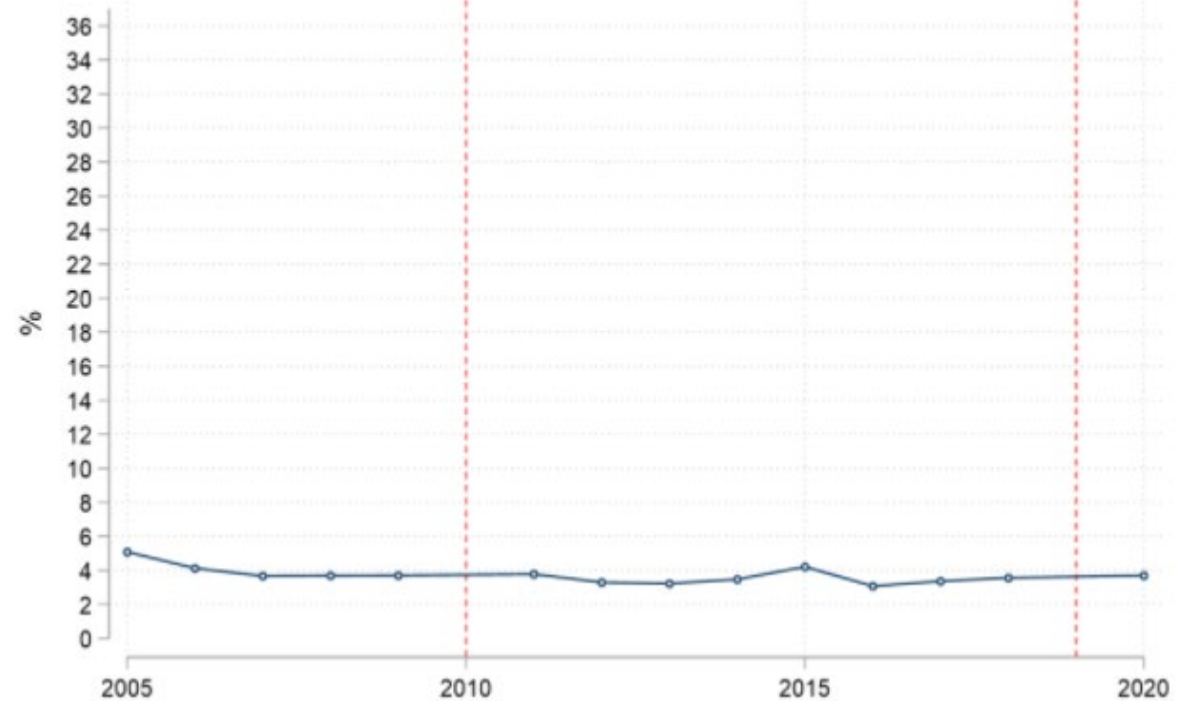
Hoitajien uudelleen kouluttautumien ja alanvaihto

KUVIO 1. KOULUTTAUTUMISPROSENTTI UUELLE ALALLE KESKEISIMMISSÄ HOITAJATUTKINNOISSA SEKÄ VERRANNOLLISILLA TUTKINTOTASOILLA 2010–2018, PROSENTTIA

Lähde: Työssäkäyntitilasto sekä tutkintorekisteri, Tilastokeskus

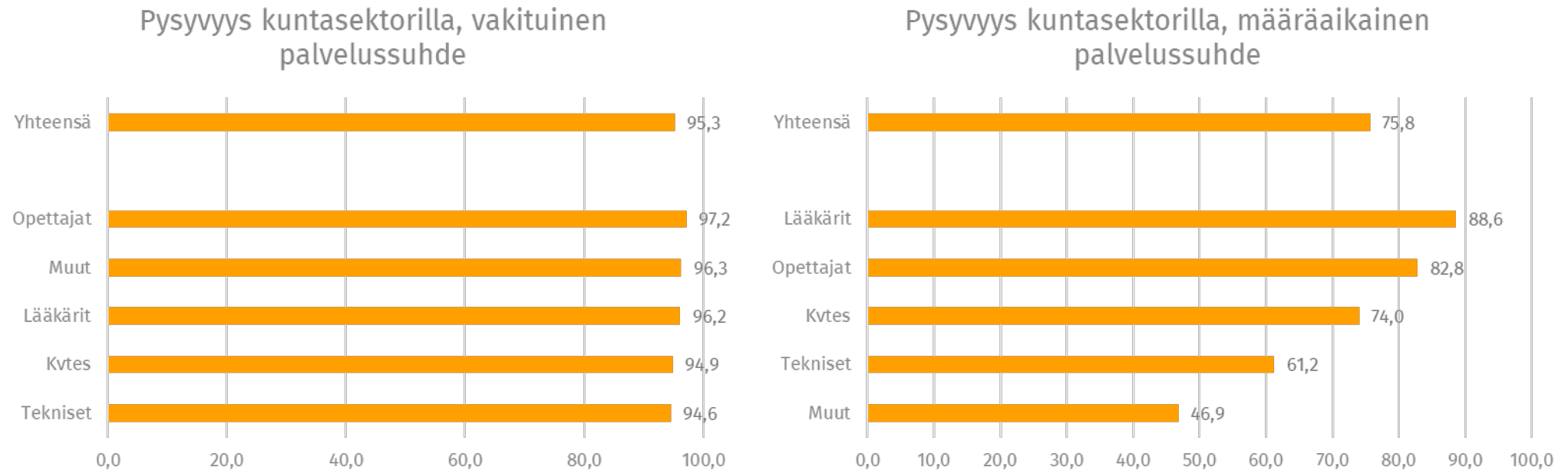
Sotealan ammasteista muihin vaihtaneiden osuus työllisistä
Sote-alan ammatit yhteensä

Lähde: Helsinki GSE tilannehuone 9.9.2021

<https://www.helsinkigse.fi/corona/tilannehuoneen-raportti-9-9-2021-viimeisimmat-kehityskulut-tyomarkkinoilla-kotitalouksissa-ja-yrityksissa/>

Henkilöstön pysyvyys kunta-alalla. (Osuus alle 63-vuotiaasta henkilöstöstä, jolla palvelussuhde voimassa 2019 ja 2020.)

Ammattinimikekohtaisia tarkasteluja: (Vakituinen alle 63-vuotias henkilöstö)

- Perusopetuksen lehtori 98,4%, palomies 97,7%, Erikoislääkäri 97,2%,
Varhaiskasvatuksen opettaja 96,8%, Sairaanhoidtaja 96,0%, Lähihoitaja 94,4%,
Laitoshuoltaja 89,4%.

Lähde: Tilastokeskus, Kuntasektorin palkat 2019 ja 2020

Esimerkki kysynnän kasvusta sote-henkilöstöä koskien

- Koronaan liittyvä näytteenotto, analysointi, tartuntojen jäljitys ja rokotukset ovat edellyttäneen lisää työvoimaa näihin tehtäviin.
 - Sijaisia, ns. resurssipankkien henkilöstöä sekä liikkuvaa työvoimaa on siirtynyt näihin tehtäviin. (miten koronapassi?)
 - Kyse on hoidon priorisoinnista: “Terveiden testaaminen” vs “sairaiden hoito.”
 - Näkymä siihen, mitä käy, kun kysyntä henkilöstölle kasvaa:
 - Priorisointi ja henkilöstön siirto toisaalle tapahtuu joko ohjatusti tai vääjäämättä.
 - Tilanne on johtanut hoitajajonojen pidentymiseen, yhteydenottojen ruuhkautumiseen, alihoitoon, alidiagnosointiin, yms.
 - Tämä hoitovelka maksetaan seuraavaksi.
- Jos tehtäviä ei saada täytettyä, palveluita supistetaan. (hoitokodit, terveyskeskusten sulkemiset kesäksi, jne).
 - Keihin kohdistuu?

Haasteita, nopeita ratkaisuja?

- Kun jokainen työnantaja kärsii laillistettujen ammattihenkilöiden työvoimapulasta, ei tehtävien jako ja työnkuvat voi olla optimaaliset.
 - Henkilöstöhallinnon työaika menee rekrytointimurheisiin ja sijaisten haalimiseen, jolloin sitä jää vähemmän johtamisen, toiminnan ja prosessien kehittämiseen.
- Koulutuksen läpäisy tulevaisuudessa? Miten todistusvalinta vaikuttaa oman alan löytymiseen, kun motivaatiota mittaavien pääsykokeiden merkitys on vähentynyt?
- Mitä voidaan tehdä nyt, seuraavan kahden vuoden aikana?
- Kelpoisuusehdot, mihin kaikkiin tehtäviin tarvitaan tietty tutkinto?
- Ongelma:
 - Nopeat ja helpot keinot, “matalalla roikkuvat hedelmät”, on jo poimittu.
 - Vaaditaan myös rutkasti pitkän tähtäimen toimia, jotka eivät tarjoa poliittisia pikavoittoja.

Hallitusohjelmakirjausten kustannus- ja henkilöstövaikutusarvioita kunta-alalla

- Palvelulupauksen laajentaminen, laskelmia liittyen hallitusohjelmaan vuosina 2019-2020. (Luvut tarkentuneet sittemmin)
- Tiivistetysti:
 - 6 700 ammattihenkilöä (3 000 hoitajaa, 1 450 lääkäriä, 1 250 opettajaa, 500 lastenhoitajaa, 250 lastentarhanopettajaa, 250 lastensuojelun sosiaalityöntekijää)
 - Työvoimakustannukset +409 milj. €, nousua 1,9 % suhteessa kunta-alan palkkasummaan (hallitusohjelmassa varattu näille 240 milj. €)
 - Lisäksi hallitusohjelman mukaan pysyviä kustannuksia 251 milj. € ja kertaluontoisia kustannuksia 103 milj. €, joiden henkilöstövaikutuksia ei ole vielä voitu arvioida.

Esimerkki, hoitajamitoitus

Taulukko 1. Ympäri vuorokautisen hoidon henkilöstörakenne 2020 marraskuussa ja 2021 toukokuussa

Laskennallinen henkilöstömäärä	2020	2021	Muutos
Lähihoitajat, perushoitajat	27 052	26 849	-203 (-0,8%)
Sairaanhoitajat, terveydenhoitajat	3 048	3 033	-14 (-0,5%)
Hoidossa avustava henkilöstö*	3 671	4 471	+800 (+22%)
Esihenkilöt, osastonhoitajat	2 113	1 991	-122 (-6%)
Terapeutit, ohjaajat**	652	708	+56 (+9%)
Muu henkilöstö (ei sosiaali- ja terveysalan koulutusta)	1 852	1 488	-363 (-20%)
Yhteensä	38 387	38 540	-154 (+0,4%)

Lähde: Vanhuspalvelujen tila, THL

* Hoiva-avustajat, hoito- ja laitospulaiset, kotiaavustajat, kodinhoitajat ja muun sosiaali- ja terveysalan koulutuksen suorittaneet

** Fysioterapeutit, toimintaterapeutit, sosiaaliohjaajat, geronomit, sosionomit ja virikeohjaajat

Ymmärrys ja ratkaisut

- **Palvelulupaukset: Yksikään minimimitoitus, aikarajoitus, hoitotakuu, kelpoisuusehto tai tyhjä uusi vakanssi ei hoida yhtään potilasta tai palvele asiakasta, jos uusia ammattihenkilöitä ei ole palkattavissa.**
 - Jos palvelulupauksia tehdään ja niistä halutaan pitää kiinni, on turvattava toimintaedellytykset.
- Toimintaympäristössä yksityisen sektorin kasvu on noin 4 % vuodessa.
- Palvelutarvetta kasvattaa esim. ikääntyneiden (yli 75 vuotiaat) kasvu noin 3 % vuodessa.
- Koulutusmäärät on mitoitettava kuittaamaan nykyinen pula, uudet palvelulupaukset sekä palvelutarpeen että yksityisen sektorin kysynnän kasvu.
- Ymmärrettävä, että lääkärit, puheterapeutit, psykologit ja sosiaalityöntekijät ovat paljolti kotimaisen koulutuksen varassa.
- Työperäinen maahanmuutto on avainasemassa erityisesti tiettyjen ammattiryhmien suhteen (hoitajat, ulkomailla opiskelevat lääkärit).

Analogia, koodaripula

- Suomessa tunnustetaan yleisesti, että esimerkiksi koodareista on pulaa.
 - - > Heidän koulutustaan on lisätty.
 - - > Heidän koulutus- ja työperäistä maahanmuuttoa edistetään.
- Miksei heistä puhuta kuin sote-osaajista?
 - ”Meillä on enemmän koodareita kuin koskaan ennen.”
 - ”Meillä on tarpeeksi koodareita, he vain ovat väärässä paikassa.”
 - -> ”Siirretään koodarit peliteollisuudesta tekemään pankkien tietoturvasuojauksia.”
 - ”Koodarit eivät tee koodarin töitä, vaan hakevat välillä cokista tai odottavat tietokoneen päivityksiä.”
 - ”Työpaikkojen integraatio ratkaisee koodaripulan, tehdään pakkofuusioita.”

Kiitos!

Kunta- ja hyvinvontialueyönantajat
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puhelin (vaihde) 09 7711
kt.fi